

לכבוד משפחת בעלז

מתן על הפרק

התכנית השש-שנתית המקוונת
ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

לע"נ נעמי ורד (בת יצחק איתמר) זאגא נלב"ע בכ"ו בניסן תשע"ה
זוכרים באהבה חנה וחיים נוימן, יגאל, ישי, ורדית

פרקים כ"ה-כ"ו מחזקים את התיאור בספר שמואל את דוד כ"נעים זמירות ישראל" (שמואל ב' כ"ג א). הנגינה והשירה מלוות את דמותו של דוד לאורך חייו, נגינתו לשאול, קינתו המרגשת על שאול ויהונתן, שירת דוד ובה הודיה על ניצחונותיו, ומזמורי התהילים המיוחסים לו. בפרקים אלו מתווסף נדבך נוסף לקשר בין דוד לשירה ולנגינה והוא מקדים את עבודת הלווים בשירה ובנגינה במקדש אותו עתיד שלמה לבנות. לפי המתואר בספרנו (דה"ב ז', ו), דוד אפילו בנה את כלי הנגינה בהם השתמשו הלווים בבית המקדש: "וְהַלְלוּם בְּכָלֵי שִׁיר ה' אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְהַדוֹת לַה'". הפרקים מדגישים את הקשר החזק בין דוד ללווים, את השפעתו עליהם ואת נאמנותם אליו.

פרק כ"ה

1.

א. בפרק כ"ה מבסס דוד את עבודת המשוררים במקדש העתיד להבנות. עמדו על התפקידים המוסיקליים השונים בפרק, סוגי התפקידים, כלי הנגינה והקבוצות השונות, שימו לב לשמות מלאי ההשראה של המשוררים בפס' ד.

ב. העזרו בדבריו של הרב יהודה איזנברג להרחבת הנושא:

בפרק כ"ד ובפרק כ"ה מתוארת עבודת הלווים במקדש. אנו יודעים כי הכוהנים היו מחולקים לעשרים וארבע משמרות, וכל משמרת עבדה שבוע אחד. גם הלווים היו מחולקים לעשרים וארבע משמרות, כל משמרת עבדה שבוע אחד. שני תפקידים היו ללווים במקדש: תפקידי שמירה, ותפקידי שירה ונגינה. השומרים היו מוצבים כל הלילה ליד שערי המקדש, לווים אחרים היו ממונים על סגירת השערים בלילה ופתיחתם ביום. התיאור של דברי הימים א פרק כ"ה מתרכז בארגון הלווים לעבודתם כמשוררים. הלווים היו משוררים בזמן הבאת קורבנות הצבור: קורבנות התמיד בבקר ובערב, וקורבנות החובה מסוג עולה אחרים הבאים במקדש. יחד עם השירה של הלווים הייתה נגינה בכלי שיר: בנבלים וחלילים וחצוצרות ובצלצל. מספר כלי הנגינה שונה מכלי לכלי. למשל: נבלים משניים ועד שישה; חלילים שניים עד ששה עשה, חצוצרות משניים ועד מאה ועשרים,

כינורות תשעה או יותר, צלצל אחד. התזמורת יכלה להכיל לפחות ששה עשר כלים, וכאשר הרחיבו אותה הכילה יותר ממאה וחמישים מנגנים. חברי התזמורת במקדש היו יכולים להיות גם ישראלים, ולא רק לווים. מקהלת הלוויים ששרה במקדש הכילה שנים-עשר זמרים, לא פחות ולא יותר. פרקנו מתאר את פעולת הלוויים כמשוררים במקדש. תחילה מזכיר הפרק את המנצח, את זה שלימד את הלוויים לשייר. "לבני אסף זכור ויוסף ונתניה ואשר אלה בני אסף. על יד אסף הניבא על ידי המלך." אסף הוא המנצח, האחראי לשירת הלוויים. הוא מחבר את המנגינות למילים של המלך: "הניבא על ידי המלך". כיוון שלימוד נגינה הוא לימוד ממושך, אי אפשר היה להרכיב משמרות של זמרים מעולים לעומת משמרות של זמרים מתחילים. היה צורך ליצור רמה אחידה של מקהלות. לשם כך ערבו את הלוויים, וכל משמרות כללה טירונים יחד עם לווים מנוסים. "ויפילו גורלות, משמרת לעומת קקטון כגדול, מבין עם תלמיד." חלוקת המשמרות נעשתה בדרך שאנו מכנים אותה חלוקה הטרוגנית: כל משמרת הכילה קטן עם גדול, מבין עם תלמיד.

פרק כ"ו

2.

א. בפס' א-ג' מתוארים בני אסף הימן וידותון "הַנְּבָאִים בְּכַנּוֹת בְּנִבְּלִים וּבְמִצְלָתַיִם", מהי משמעות השורש נב"א בהקשר זה? השוו שמ"א י,ה; מל"ב ג' טו-טז.

ב. עיינו גם בפירוש הרלב"ג לפסוקים א-ג: ידמה שאלו השלשה היו נביאים וזה יתבאר קצת מקצת מזמורים שנאמרו בשמם בספר תהלים. ואפשר שאין הרצון בו בזה המקום שיהיו נביאים אבל הרצון שיהיו מדברים בכנורות ובנבלים ובמצלתיים להודות לה' יתברך והבאור הראשון הוא יותר נכון... על יד אסף הנבא על ידי המלך ידמה שאסף היה נבא על כחות המלך בעת עת והעתים אשר יעברו עליו ועל זרעו. וזה מבואר מקצת מזמורים נזכרו בשמו בספר תהלים... ידותון היה נבא על הודות והלל לה רוצה לומר שהיה אומר ברוח הקדש דברים של הודאה ושבח לה' יתברך.

3.

בפרק כ"ו פס' ד-ה מוזכר עובד אדום והעובדה שהוא זכה לברכת ה'.

א. השוו את זיהויו של עובד אדום בפרקנו בתור לוי, לכינויו בשמואל ב' ו', ויא ובדברי הימים א י"ג,ד.

ב. העזרו בדבריו של י"א זליגמן (על פי מאמרו ניצני מדרש בספר דה"י, תרביץ מט) להבנת העניין: עבודתו של בעל דה"י היא לדרוש את הכתובים הקדומים ולהסבירם והוא חוליה במעבר ממחשבת עולם המקרא למחשבת היהדות הבתר מקראית... בשמ"ב ו' אנו קוראים שארון האלוהים נשאר זמן רב בבית עובד אדום הגתי ובזכות הארון, וכנראה בזכות דאגתו של עובד אדום לארון הקב"ה ברך אותו "ואת כל ביתו" (יא). בעל דה"י מעתיק כתוב זה בדה"א יג יד "... ואת כל אשר לו". בפרק כו נמנה עובד אדום למשפחת לווים והוא זוכה לשמונה בנים, והכתוב מוסיף "כי ברכו אלהים" (ה) אין כאן אלא פירוש מדרשי של "ואת כל ביתו" אשר בשמ"ב ו' יא.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים

© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

4.

שימו לב לתפקידי הלווים בפס' כט-ל, האם הם תפקידים אופייניים? האם הם ממוקדים במקדש? מה תוכלו ללמוד על תפקידם הכפול של הלווים מפסוק לב?

הרחבה: על תפקידו של שמואל ביסוד עבודת המקדש/ מתוך שיעורו של הרב יצחק לוי

...בדה"א ט', כב, לאחר רשימת הלווים השוערים, נאמר: כָּל־הַבְּרִוּרִים לְשִׁעְרֵי בַסָּפִים מֵאֲתִים וְשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי הֵמָּה בְּחִצְרֵיהֶם הַתִּיחֲשֻׁם הֵמָּה יִסַּד דָּוִד וְשִׁמְוֵאל הָרֶאָה בְּאֲמוֹנָתָם.

ומבאר הרד"ק שם: דוד ושמואל תקנו משמרות כהונה ולויה ותקנו שלא להיות פחות ממאתים ושנים עשה ופירוש 'באמונתם' - בקיומם, שיסדו וקיימו זה, על דרך 'ומאמר אסתר קיים' (אסתר ט', לב), וכן אמר כי הם יסדו וקיימו הדבר שהיה כן כל הימים...

גם בחז"ל אנו מוצאים התייחסות לייסוד משמרות הכהונה על ידי שמואל ודוד: אמר רב חמא בר גוריא אמר רב: משה תיקן להם לישראל שמונה משמרות, ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמה, בא שמואל והעמידן על שש עשרה, בא דוד והעמידן על עשרים וארבעה... מיתבי: משה תיקן להם לישראל שמונה משמרות, ארבע מאלעזר וארבע מאיתמה, בא דוד ושמואל והעמידן על עשרים וארבע שנאמר 'המה יסד דוד ושמואל הוואה באמונתם!' הכי קאמר: מיסודו של דוד ושמואל הרמתי העמידום על עשרים וארבע (תענית כז ע"א).

...הכתוב מזכיר את שמואל עוד פעם אחת בהקשר של המקדש, כמי שהקדיש למקדש יחד עם מנהיגים נוספים: הוא שְׁלֵמוֹת וְאֶחָיו עַל כָּל אֲצֵרוֹת הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ דָּוִד הַמֶּלֶךְ וְרֵאשֵׁי הָאֲבוֹת לְשָׂרֵי הָאֲלָפִים וְהַמְּאוֹת וְשָׂרֵי הָצֶבָא. מִן הַמִּלְחָמוֹת וּמִן הַשְּׁלָל הִקְדִּישׁוּ לְחֵזֶק לְבַיִת ה'. וְכֵן הִהְקִדִּישׁ שִׁמְוֵאל הָרֶאָה וְשִׁאֹל בֶּן קִישׁ וְאַבְנֵר בֶּן נֵר וְיוֹאָב בֶּן צְרוּיָה כֹּל הַמִּקְדָּשִׁים עַל יַד שְׁלֵמִיָּת וְאֶחָיו (דה"א כ"ו, כו-כח).
בחז"ל ובראשונים יש התייחסויות נוספות לתרומתו של שמואל לבניין המקדש. בזבחים נד ע"ב אומר רבא: מאי דכתיב 'וילך דוד ושמואל וישבו בניו ברמה' - וכי מה ענין נזירות אצל רמה? אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בניו של עולם [רש"י: נזיר של עולם - למצוא מקום לבית הבחירה מן התורה]. ובהמשך שם מתוארת דרשתם של שמואל ודוד מן הכתובים העוסקים בנחלת בנימין. הפסוק שדורש רבא נאמר בעת שברח דוד אל שמואל מפני שאול, דהיינו: בתקופה מוקדמת ביותר בחיי דוד - לאחר שנמשח למלך, אך בטרם מלך בפועל.

מדרש במדבר רבה (טו יא) מייחס לשמואל ודוד תקנה בעניין השיר במקדש: כמה נימין היו בכנור שהיו הלויים מנגנים בו? אמר רבי יהודה: שבעה נימין היו בכנור... ומי התקין להם, שמואל ודוד, שנאמר 'המה יסד דוד ושמואל הוואה באמונתם', והם העמידו חלוקי השיר.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555

דברי הימים כה-כו

על משפט הסיכום של דוד לתכניות המקדש - "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית" (דה"א כ"ח, יט) - כותב רש"י: כל מלאכות התבנית - תבנית הבית חכמני והשכילני כמו תבנית אורך ורוחב וגובה, והכל דרש שמואל מן התורה ברוח הקודש... ולמד לדוד כן.

היות שמואל לוי, בן לאלקנה ולחנה (שזיקתם העמוקה למשכן אינה צריכה לפנינו), חינוכו אצל עלי במשכן ועבודתו בו (לפי הזוהר (חלק ב קמח ע"ב), שמואל שימש בכהונה כהוראת שעה) - כל אלו השפיעו ללא ספק השפעה מכרעת על זיקתו המיוחדת למקדש ולעבודה בו. זיקה משפחתית זו המשיכה בדמותו של הימן בן יואל, נכדו של שמואל, שהיה מבכירי המשוררים, בין אלה "אשר העמיד דויד על ידי שיר בית ה' ממנוח הארון ויהיו משרתים לפני משכן אהל מועד בשיר עד בנות שלמה את בית ה' בירושלם ויעמדו כמשפטם על עבודתם" (דה"א ו', טז-יז).

הכתובים, ובעיקר חז"ל והראשונים, מייחסים לשמואל תפקיד משמעותי בעיצוב פני המקדש העתידי יחד עם דוד: בחיפוש המקום, בתכנון הבית ובהקדשה לו, בייסוד משמרות הכהונה ובהתקנת השיר בו.

הרחבות ומענה לשאלות "מתן על הפרק" perek.matan@gmail.com

התכנית השש-שנתית המקוונת ללימוד שבועי של נביאים וכתובים
© כל הזכויות שמורות. מתן על הפרק. מתן ירושלים | טל': 02-5944555